

А.В. Красницька, старший викладач кафедри юридичного документознавства Київського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Правильне застосування Кримінально-процесуального кодексу України залежить від досконалості його змісту і форми. На жаль, необхідно констатувати, що в чинному КПК України є значна кількість невдалих з точки зору чіткості, точності, зрозумілості, відповідності українській літературній мові термінів, терміносполук і формулювань, які потребують удосконалення. У зв'язку з цим законодавцеві у тексті чинного КПК України слід усунути:

1) калькування з російської мови: *дача показань* (ч. 4 ст. 167, ч. 1 ст. 176) – від рос. *дача показаний* – відповідно до норм української мови слід *давання показань/свідчень*; *нижчестоящий суд* (ч. 4 ст. 41, ч. 2 ст. 23-2), *вищестоящий суд* (ч. 2 ст. 339) – від рос. *нижестоящий, вышестоящий* – слід *суд вищої інстанції* або *суд вищого рівня*; *на протязі допиту* (ч. 1 ст. 300) – від рос. *на протяжении* – слід *протягом допиту*; сумніви і протиріччя (ч. 1 ст. 409) – від рос. *противоречие* – слід *суперечність*;

2) уживання застарілої лексики: *дорослі підмовники* (п. 6 ч. 1 ст. 433) – слід *підбурювачі*;

3) уживання канцелярської лексики: *даний злочин* (ч. 9 ст. 335), *дана справа* (ст. 37), *дана особа* (ст. 133). У статтях слово *даний* ужито у значенні “цей”, тому слід *цей злочин, ця особа*;

4) неуніфіковане використання термінів: а) *вирок* – *це рішення...про винність або невинність особи* (п. 12 ст. 32), *невинність виправданого* (ч. 7 ст. 334) – *винуватість* або *невинуватість засудженого* (ч. 2 ст. 369). Правильним буде вживан-

ня термінів *винуватість/невинуватість*; б) на додаткове розслідування (ст. 281) – для додаткового розслідування (ч. 2 ст. 276) – для провадження додаткового розслідування (ч. 1 ст. 273). Набагато краще було б уживання уніфікованого терміносполучення для провадження додаткового розслідування; в) у вигляді позбавлення волі (ч. 2 ст. 17) – у виді позбавлення волі (ч. 2 ст. 334), у виді громадських робіт (ч. 2 ст. 410). Уживають за аналогією з російським словосполученням *в виде лишения свободы*. Словосполучення *в виде чего* треба перекладати у вигляді чого (у вигляді позбавлення волі/громадських робіт);

5) уживання ненормативних слів: 1) *речові докази повернуті володільцеві, законним володільцям* (ч. 4 ст. 80, п. 5 ч. 1 ст. 81) – слід *власник, власникові*;

б) уживання тавтологічних конструкцій: *забезпечення безпеки* (ч. 2 ст. 43, ч. 2 ст. 43-1) – слід *гарантування безпеки*;

7) неправильне вживання прийменників: *по місцю роботи* (ч. 2 ст. 92), *по поданню* (ч. 3 ст. 23-1), *по закінченні допиту* (ч. 2 ст. 307); *при наявності* (ч. 2 ст. 190, ч. 1 ст. 434), *при необхідності пред'явити (виявити, проведення)* (ч. 1 ст. 175, ч. 2 ст. 196), *при умові* (ч. 2 ст. 194). Відповідно до норм української мови слід *за місцем роботи; за поданням; після закінчення допиту, слідства; за наявності; за необхідності пред'явити, виявити; за умови*;

8) неправильне вживання дієслова/дієслівних форм: *вислухує показання/пояснення* (ч. 6 ст. 143, ч. 5 ст. 419), *заслухують вирок стоячи* (ч. 2 с. 341). Необхідно *вислуховує показання/пояснення, заслуховують вирок*;

9) уживання неіснуючого поняття: *виділення справи про неповнолітнього* (ч. 1 ст. 439) (*справа про кого?*). Слід *виділення справи про злочин неповнолітнього (справа про що?)*;

10) порушення норм узгодження: 1) *неузгодженість у роді останнього компонента словосполучення з попереднім: притягнення особи як обвинуваченого* (ст. 131, 133). Як бачимо, слово *особа* жіночого роду, а слово *обвинувачений* – чоловічого. Слід *притягнення особи як обвинуваченої*; 2) *неузгодженість множи-*

ни-однини: одночасно вживається всіх можливих заходів (ч. 3 ст. 97). Слово *вживається* використано в однині, а слова всі можливі заходи – у множині. Слід одночасно вживаються всі можливі заходи.

Наведені приклади є найтиповішими недоліками Кримінально-процесуального кодексу України.

Поліфункціональність законодавчої мови полягає у реалізації нею специфічного набору функцій: номінативна (називання правових реалій і понять); гносеологічна (знаряддя й спосіб правового пізнання, оволодіння суспільно-правовим досвідом); інформаційна; аксіологічна (правової та морально-етичної оцінки); комунікативна (спілкування); регулювальна (правове регулювання людської поведінки та суспільних відносин через виявлення суб'єкта права та вплив на правосвідомість); культурносна (збереження й передача правового знання та правової культури); естетична (ясність, точність, однозначність, лаконічність, нормативність, мовностилістична довершеність нормативно-правового акта як еталонні якості юридичного тексту).

Багаторівневість законодавчого тексту простежується в застосуванні мовних одиниць і засобів різних рівнів: законодавчі терміни, термінологічні словосполучення і фразеологізми, законодавчі дефініції, лексико-граматичні моделі, синтаксичні конструкції, макротекст, засоби законодавчої стилістики тощо.

Відкритість мови законодавства як системи виявляється у наявності в законодавчому тексті загальноновживаної лексики, термінології суміжних із правом сфер, у процесах термінологізації та детермінологізації, тенденції до розширення законодавчого словника за рахунок новоутворень, взаємодії власних мовних ресурсів і запозичень тощо.

Пошук досконалої форми для втілення правового змісту є надзвичайно важливим у законотворчості, оскільки від якості формулювання правової норми, від якості всього законодавчого тексту, його відповідності основним критеріям щодо мови, термінології та стилю законодавчих актів залежить ефективність закону та інших нормативних актів. Мова закону має не просто

демонструвати зразкове літературне мовлення, але й бути зразком найбільш доречного використання мовних засобів, забезпечуючи високу нормативно-правову якість тексту, його ясність, однозначність, лаконічність, так звану “юридичну елегантність” тощо.